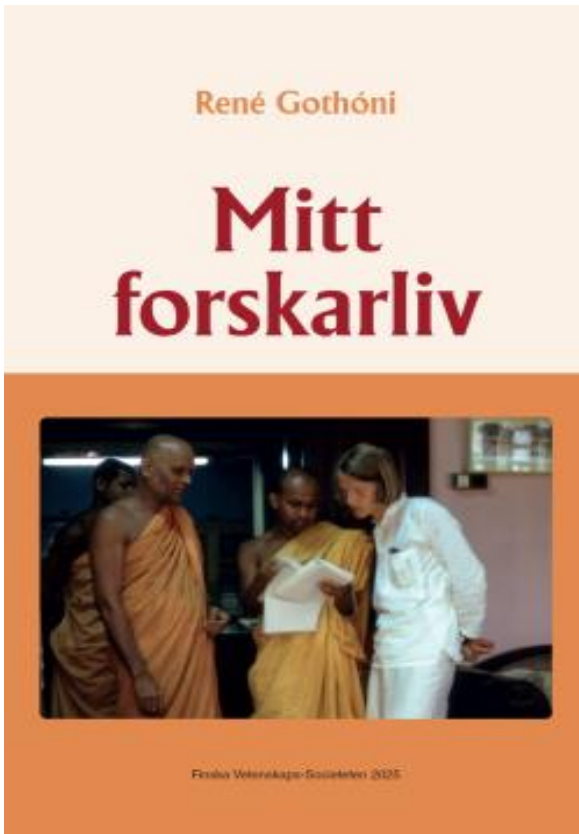

Maailma René Gothónin silmin

Tuomas Martikainen

Gothóni, René (2025) *Mitt forskarliv*. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 227. Helsingfors: Finska Vetenskap-Societeten. 401 s.

Suomalainen uskontotieteen tutkija ja professori René Gothóni on julkaissut ruotsinkielisen omaelämäkerran *Mitt forskarliv*, eli ”tutkijaelämäni”. Gothóni on uskontotieteen emeritusprofessori Helsingin yliopiston humanistisesta tiedekunnasta. Teos käy läpi Gothónin elämää pääosin aikajärjestyksessä, työuran ollessa tarkastelun keskiössä. Kirjan tekstiosuus käsittää noin 350 sivua ja teoksen liitteenä on Gothónin julkaisuluettelo noin 260 nimikkeellä, sisältäen myös media-aineistoa ja musiikkia. Teoksessa käytetään jonkin verran viittauksia, joten kirjallisuusluettelo löytyy myös. Omaelämäkerran keskeisenä lähteenä on tekijän itsensä kokoama henkilökohtainen arkisto. Kirjan käyttöä tutkimushistorian lähdeveoksena helpottaa henkilöhaekemisto. Työn on julkaissut Finska Vetenskaps-Societeten (Suomen Tiedeseura), jonka jäsen Gothóni on ollut vuodesta 1992 lähtien.

René Gothóni syntyi Helsingissä ruotsinkieliseen Guido-lääkäri-isän ja Ulla-Britt-kotiäidin perheeseen huhtikuussa 1950. Jo pian Renén syntymän jälkeen perhe muutti isän työn perässä Evijärvelle (1952–1956), josta Patrick-veljen syntymän jälkeen neljäksi kasvaneen ydinperheen matka jatkui Vaasaan (1956–1961), Poriin (1961–1969) ja takaisin Helsinkiin (1969–). Viimeisen lukiovuoden Gothóni pendelöi Porin ja Helsingin väliä kirjoittaen ylioppilaaksi Björneborgs svenska samskolanista vuonna 1970. Teoksessa käydään seikkaperäisesti läpi perheen laajempi sukutausta, jota en tässä yhteydessä tarkastele lähemmin. Gothóni-nimen otti käyttöön kirjoittajan Nils-isoisä vuonna 1919.

Lukioaikana Gothóni pohti eri opiskeluvaihtoehtoja ja päätyi lopulta hakemaan opiskelemaan teologiaa Helsingin yliopistoon. Gothóni kertoo olleensa kiinnostunut buddhalaisuudesta ja intialaisesta hengellisyydestä sekä harjoittaneensa joogaa vuodesta 1965 lähtien. Teologian opinnot hän aloitti ylioppilaskirjoitusten jälkeisenä syksynä vuonna 1970. Pääaineeksi valikoitui uskontotiede, jossa hänen opettajanaan toimi nuori professori Juha Pentikäinen (s. 1940). Gothónin opiskelut sujuivat rivakkaan tahtiin ja hän valmistui teologian kandidaatiksi ja maisteriksi vuonna 1973.

Opiskeluaikoinaan Gothóni tapasi kiteeläisen teologian opiskelijan Raili Liukun, jonka kanssa hän meni naimisiin vuonna 1973. Pariskunta oli yhdessä perustamassa muun muassa uskontotieteilijöiden Mythos-yhdistystä ja he ovat tehneet myös ammatillista yhteistyötä halki vuosien. Pariskunta sai kolme lasta. Raili Gothóni (s. 1951) tulisi tekemään uransa sairaalateologina ja myöhemmin opettajana Helsingin Diakonissalaitoksessa ja Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Puolison merkitystä Renélle kuvannee hyvin se, että Raili on henkilöstöhakemiston perusteella omaelämäkerran viitatuin henkilö. Kirjan sympatiapisteeet menevät ehdottomasti sille lämpimälle ja rakastavalle tavalle, jolla kirjoittaja kertoo puolisostaan. Raili Gothónin elämänvaiheita voi tarkastella hänen itse kirjoittamastaan kuvauksesta [Miten minusta tuli uskontotieteen tohtori?](#) -antologiassa.

Nopeasti sujuneiden teologian ja uskontotieteen opintojen jälkeen Gothóni jatkoi väitöstutkijaksi. Työn aiheeksi valikoitu buddhalaisuus Sri Lankassa, tarkemmin buddhalainen luostarielämä. Monenlaisten vaiheiden jälkeen Gothóni pääsi tekemään kenttätöitä puoleksi vuodeksi Malwatta-luostariin Kandyn kaupunkiin Sri Lankaan vuodenvaihteessa 1974–1975. Luostari on yksi keskeisistä srilankalaisen buddhalaisuuden keskuksista. Tutkimus käsitteli munkkien elämää ja sosiaalisia suhteita luostarissa sekä luostarin merkitystä alueelle laajemmin. *Modes of life of Theravāda monks* valmistui vuonna 1982 ollen ensimmäinen buddhalaisuutta käsittelevä suomalainen uskontotieteen väitöskirja. Jatkon kannalta tärkeää oli myös omakohtainen kokemus pitkäkestoisesta kenttätöistä, jota Gothóni jatkoi myöhemmissä tutkimuksissaan.

Väiteltyään tohtoriksi Gothóni vakiinnutti nopeasti paikkansa ja sai uskontotieteen lehtoraatin humanistisesta tiedekunnasta vuonna 1984 hoidettuaan jo sitä ennen erilaisia määräaikaista opetustehtäviä. Opetus oli varsin aikaa vievää suuren opiskelijamäärän takia ja vähitellen uskontotieteen henkilökunnan määrä kasvoi. Tiukan hakuprosessin jälkeen hänet nimitettiin humanistisen tiedekunnan ensimmäiseksi uskontotieteen professoriksi vuonna 2003. Useissa kohdin omaelämäkertaa Gothóni käsittelee ankaraa kilpailua vähistä pysyvistä uskontotieteen tehtävistä. Kiistat jäsenyivät jossain määrin tieteellisiksi erimielisyyksiksi ymmärtävän ja sellittävän tutkimusotteen välille. Erimielisyydet läikkyvät pienellä oppialalla helposti yli äyräiden ja ne tulehduttivat suomalaista uskontotiedettä myös Helsingin yliopiston ulkopuolella 2000-

luvun alussa. Aiheesta käytiin kiivasta keskustelua niin laitosten käytävillä kuin muillakin foorumeilla. Tästä kivuliaasta ajanjaksosta olisin mielelläni lukenut lisää, nyt kun pöly sen ympärillä on laskeutunut.

Gothóni lienee tunnetuin tutkimuksestaan, joka käsittelee pyhiinvaellusta, ortodoksimunkkeja ja -luostareita Pyhän Vuoren autonomisessa munkkivaltiossa, eli tutummin Athosvuorella, Kreikassa. Gothónin ensimmäinen matka Athokselle toteutui syys-lokakuussa 1984 ja vierailuja kertyi vuoteen 2023 mennessä yhteensä 40. Aiheen ensimmäinen laajempi käsittely oli *Paradise within Reach: Monasticism and Pilgrimage on Mt. Athos* -monografia vuodelta 1993, jonka lisäksi aihetta on käsitelty lukuisissa muissa julkaisuissa. Suurelle yleisölle Athos on tullut tutuksi julkaisujen lisäksi dokumenteista ja Helsingissä vuonna 2006 pidetystä näyttelystä. Athos-vierailujen kautta Gothóni luonnollisesti syventyi ortodoksiseen kristinuskoon ja alkoi kiinnostua siitä myös henkilökohtaisesti. Pitkän prosessin päätteeksi hän kääntyi ortodoksiksi vuonna 2002, johon johtanutta taivalta hän kuvaa laajasti myös omaelämäkerrassaan. Uskontotieteen professorin toimesta Gothóni eläköityi vuonna 2016.

Vaikka *Mitt forskarliv* on monin tavoin kattava omaelämäkerta, jäin lukiessani pohtimaan muutamia asioita. Gothónin tutkimusote ja erityisesti kenttätutkimus ammentavat selvästi suomalaisesta uskonnontutkimuksen traditiosta. Yhtymäkohdat Lauri Honkoon ja Juha Pentikäiseen ovat selvät ja Gothónin menetelmälliset pohdinnat näyttäytyvät hyvin tuttuina, sillä olen itsekin saman suuntauksen kasvatteja. Koska Gothóni painottaa kautta teoksen identiteettiään kenttätutkijana, olisin kaivannut lisää pohdintaa hänen suhteestaan laajempaan antropologiseen kenttätutkimuksen perinteeseen sekä siitä, miten hän kokee sitä ylläpitäneensä ja mahdollisesti uudistaneensa. Lauri Hongon todetaan toimineen hyvänä tukena kautta vuosien (s. 311), mutta tukemisen tapoja ei seikkaperäisesti avata. Suhde Juha Pentikäiseen sen sijaan vaikutti jännitteiseltä, kun taas Åbo Akademin uskontotieteen professori Nils. G. Holmin kanssa Gothóni tuntuu tulleen hyvin toimeen.

Yliopistomaailma on muuttunut monin tavoin 1970-luvulta jälkeen, jolloin Gothóni aloitti opin- tonsa. Kenties suurin muutos koskettaa yhteistyön ja tutkimusryhmien merkitystä. Yksilöläh- töisen ja -keskeisen tutkijatyön merkitys on vähentynyt ja yhteistyö, usein monitieteellisissä yhteisöissä, on entistä keskeisempää. Lisäksi yliopistojen sisällä professorien valta on heiken- tynyt, aikaisempi oppiainekeskeisyys on vähentynyt ja yhteistyö (osin pakotetusti) lähiainei- den välillä on kasvanut. Olisin mielelläni lukenut Gothónin näkemyksiä näistä muutoksista laa- jemmin, sekä millä tavoin hän opettajana pyrki kouluttamaan uusia sukupolvia muuttuneeseen maailmaan. Esimerkiksi, kun hän omakohtaisesti kertoo kokemuksestaan puutteellisesta väi- töskirjan ohjauksesta, niin millä tavoin hän itse urallansa pyrki pro gradu- ja väitöstutkimusten ohjausta edistämään.

Omaelämäkerran tyylin mukaisesti maailmaa katsotaan René Gothónin minä-näkökulmasta. Omaan työ- ja opiskelu-uraansa Gothóni vaikuttaa hyvin tyytyväiseltä. Siihen sisältyi opetuksen ja tutkimuksen lisäksi kansainvälisiä vierailuja, useita luottamustoimia ja pitkäaikainen jäse- nyys Finska Vetenskaps-Societeten -tiedeakatemiassa, jonka merkitystä hän korostaa useissa yhteyksissä. Lisäksi hänen jo nuoruudesta kumpuava valokuvaus- ja elokuvaharrastuksensa tu- lee esiin monin paikoin, kuten myös innostus musiikkiin ja musisointiin. Kirjan perusteella Gothóni identifioi itsensä puolisoiksi ja perheenisiksi, helsinkiläiseksi, akateemiseksi (kenttä)tutkijaksi ja opettajaksi, ruotsinkieliseksi, ortodoksiksi, eurooppalaiseksi ja taiteista in- nostuvaksi. Suomalaiseen kulttuuriin, sitä sen tarkemmin määrittelemättä, hän kertoo aina ko- keneensa etäisyyttä. Ammentamalla Gadamerin, Heideggerin ja Jungin ajatuksista, Gothóni

asettaa itsensä hermeneuttisen ja osin myös psykologisoivan uskonnotutkimuksen edustajaksi. Myös yhteistyö Åbo Akademin uskontotieteen professorin Nils G. Holmin tuodaan usein esiin, kuten myös yhteydet Ruotsiin ja muualle maailmaan.

Mitt forskarliv on sujuvasti kirjoitettu, mutta lukukokemuksena vaihteleva, sillä teoksen sisällän tyyllilajit vaihtelevat. Alkuosan henkilöhistoria lähenee muodoltaan sukuhistoriallista tutkimusta, työuran vaiheiden läpikäynti on elämäkerrallista muistelua ja tutkimusosuudet puolestaan sekoitus populaaria tietokirjallisuutta ja tieteellistä tutkimuskirjoittamista. Kirjoittajan pyrkimys tarkkuuteen tuo mukanaan paljon yksityiskohtia. Kirjoitustyyli on neutraali, eikä vahvoja ilmaisuja juurikaan käytetä. Välillä pohdin Gothónin henkilökohtaisen arkiston laajuutta, sillä kirjan lukemattomat yksityiskohtat lentokoneen matkatavaroiden painosta ja eri tuotteiden hinnoista tuskin muistuvat mieleen ilman erillistä tarkistusta vanhoista muistiinpanoista ja muista tallennetuista tiedoista. Suomalaisen teologian uskontotieteen historian kannalta mukana on paljon muistelua, henkilökuvauksia ja anekdootteja 1970-luvulta alkaen, vaikka aihepiiriä ei systemaattisesti tarkastella. Sen sijaan Helsingin yliopiston uudempaa uskontotieteen henkilökuntaa ja tutkijakuntaa mainitaan harvakseltaan ja osaa ei lainkaan, mikä johtuu kenties siitä, että elämän merkittävät vuodet sijaitsevat usein menneisyydessä, eivätkä myöhemmät vaiheet tunnu yhtä kiinnostavilta.

Tuomas Martikainen on uskontotieteen professori Turun yliopistossa.